

реализации целесообразно применять весь спектр средств защиты внутреннего рынка, которые активно используются в ЕС. Это, прежде всего, таможенный контроль, квотирование и сертификация;

– предоставление государственной поддержки предприятиям в приобретении иностранных лицензий и технологий, которое обеспечит возможность модернизации национального производства и получение технологических преимуществ на международных и внутренних рынках.

Итак, вопрос либерализации внешней торговли следует рассматривать через призму повышения конкурентоспособности отечественной продукции и защиты интересов национальных товаропроизводителей. Механизм таможенно-тарифного регулирования нуждается в дальнейшем научном обосновании с учетом стандартов интеграционных процессов, накопленного исторического и зарубежного опыта, особенностей современного национального развития. Налоговые льготы могут рассматриваться как стимулы лишь тогда, когда их внедрение служит причиной экономического роста, который был бы невозможным при их отсутствии. Однако льготы сами по себе не могут изменить ситуацию. Для их эффективной реализации необходима целенаправленная государственная политика стимулирования развития, стратегическое видение преобразований экономики.

Литература

1. Рева Т. М. Механизм применения НДС: эффективность, проблемы и направления реформирования / Т. М. Рева, К. Ф. Ковальчук // Налоговые реформы. Теория и практика : монография для магистрантов ; под ред. И. А. Майбурова, Ю. Б. Иванова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2010. – 463 с.
2. Налоговый кодекс Украины от 02.12.2010 г. № 2755-VI : Закон України.
3. Кулик П. Л. Податок на додану вартість в умовах інтеграції України до ЄС / П. Л. Кулик // Збірник наукових праць НУДПСУ. – 2010. – № 1. – С. 180–185.
4. Світовий митний тариф [Електронний ресурс]. – Режим доступу : Офіційний сайт СОТ. – <http://www.wto.org>

УДК 005.336.1:339.17(477.62)

О. М. Вакульчик, доктор економічних наук,
завідувач кафедри обліку і аудиту
Академії митної служби України
О. О. Книшек, аспірант Академії митної
служби України
А. М. Петросян, студент Академії митної
служби України

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПІД ЧАС ОТРИМАННЯ СТАТУСУ УПОВНОВАЖЕНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ОПЕРАТОРА

У статті охарактеризовані методики інтегральної оцінки економічного стану суб'єктів господарювання; проаналізовано їх переваги і недоліки, на основі чого розроблено вдосконалену методику інтегральної оцінки з метою її застосування під час отримання статусу уповноваженого економічного оператора.

© О. М. Вакульчик, О. О. Книшек, А. М. Петросян, 2014

В статтє охарактеризованї методикї интегральної оцєнки економического состояния субъектов хозяйствования; проанализированы их преимущества и недостатки, на основе чего разработана усовершенствованная методика интегральной оценки с целью ее применения при получении статуса уполномоченного экономического оператора.

The article described some of the existing methods of integrated assessment of the economic state entities; analyzed their advantages and disadvantages, based on what has been developed an improved method for its integral evaluation of application for the status of authorized economic operator.

Ключові слова. Уповноважений економічний оператор, інтегральна оцінка, фінансовий стан підприємства, рейтинг.

Вступ. Фінансовий стан підприємства є найважливішою характеристикою його конкурентоздатності та благонадійності. Він визначає потенціал підприємства у діловому співробітництві, є гарантом ефективної реалізації економічних інтересів усіх учасників виробничо-господарської діяльності: як самого підприємства, так і його партнерів, також є одним із важливих факторів, що враховуються під час надання підприємству статусу уповноваженого економічного оператора.

Нова редакція Митного кодексу України має норми, що слугують прогресивними інструментами митного регулювання, які широко використовуються в країнах ЄС. Серед нововведень центральне місце належить запровадженню статусу уповноваженого економічного оператора (далі – УЕО) для суб'єктів ЗЕД, що відповідають певним умовам.

Питання кількісної та якісної оцінки окремих характеристик суб'єктів ЗЕД (відомостей) щодо їх відповідності вимогам статусу уповноваженого економічного оператора не повністю досліджені, а методології зведення кількісних показників до єдиного чинника, тобто інтегрального показника, який дозволить усунути суб'єктивність прийняття рішення щодо надання статусу УЕО, взагалі немає. Тому дане дослідження нині є актуальним.

Інтегральна оцінка – ефективний методичний прийом в аналізі фінансово-господарської діяльності підприємств. Вона має великий спектр застосування, а саме:

- для спільної діяльності – при виборі бізнес-партнерів;
- банками – для вибору об'єктів кредитування;
- інвесторами – при виборі підприємств для вкладання коштів;
- митницею – під час аналізу блоку факторів, що характеризують платоспроможність і фінансовий стан підприємства при наданні йому статусу уповноваженого економічного оператора.

Це зумовлює важливість визначення інтегральної оцінки фінансового стану підприємства і актуальність питань, пов'язаних з розробкою нових і поліпшенням існуючих методик її проведення. Вирішенням цієї проблеми може стати розробка єдиної методологічної основи інтегральної оцінки фінансового стану підприємства, яка б дозволила не тільки всебічно оцінити фінансово-господарську діяльність підприємства, визначити недоліки в його роботі та відшукати шляхи поліпшення фінансового стану підприємства, а й розробити систему нормативних значень інтегрального показника, яка відображає рівень його розвитку та благонадійності.

Проблеми інтегральної оцінки вивчали вітчизняні та зарубіжні вчені: В. С. Мних, О. О. Басова, Н. А. Хрущ, М. В. Желіховська, Н. М. Руцишин, А. Д. Шеремет, Т. П. Басюк та багато інших. Проте запропоновані методичні підходи до побудови інтегральних показників у більшості випадків потребують адаптації до сучасної практики аналізу та оцінки результатів діяльності підприємств, мають недоліки і складні у підрахунках, що робить дослідження в цьому науковому напрямку актуальними.

Постановка завдання. Мета статті полягає у вдосконаленні методичного підходу до інтегральної оцінки фінансового стану підприємств та можливості її застосування під час надання статусу уповноваженого економічного оператора.

Результати дослідження. УЕО – це концепція, спрямована на забезпечення збалансованості посилення вимог безпеки для несертифікованих учасників торгівлі та спрощень для сумлінних суб'єктів ЗЕД. При цьому сертифікати УЕО стають вигідними як для трейдерів, так і для митниці (довіра з боку митниці, партнерство, переорієнтація контролю в більш ризикові сфери бізнесу – збільшення ефективності, зменшення часових витрат та ін.) [3, 15].

Під час прийняття рішення щодо надання статусу УЕО кількісна оцінка оператора має здійснюватися за такими блоками (рис. 1):

Рис. 1. Тематичні блоки, що застосовуються під час оцінки якісних характеристик (відомостей) підприємства [1]

Один з найголовніших блоків третій – Платоспроможність і фінансовий стан, тому що саме фінансовий стан визначає місце підприємства в економічному середовищі та те, наскільки ефективними і безризиковими можуть бути ділові відносини з ним комерційних банків, постачальників, потенційних інвесторів і позичальників. Для прийняття об'єктивних рішень необхідно мати науково обґрунтовану кількісну узагальнюючу оцінку фінансового стану підприємства, що отримана на основі відповідної методики.

Існують різні методи і критерії для визначення рейтингової оцінки, а спільне в них те, що насамперед визначається перелік фінансових показників, які впливають на узагальнюючу оцінку. Основні методи побудови інтегральних показників такі: метод сум, добутоків, середньої арифметичної, середньої геометричної, відстаней та ін. [6, 305]. В основному методики рейтингової оцінки ґрунтуються на застосуванні статистичного показника середньоквадратичного відхилення.

Для побудови інтегрального показника рівня фінансового стану підприємства можна використати будь-який із вищезазначених, проте найбільш доцільне застосування методу відстаней, що дає найточніші результати.

Якісну рейтингову оцінку можна забезпечити насамперед методами комплексної економічної оцінки або за методикою, яку запропонував Є. В. Мних [4, 601]. Для порівняльної рейтингової оцінки він пропонує виокремити чотири групи показників, що використовуються для: оцінки прибутковості (рентабельності активів); оцінки кінцевих фінансових результатів (прибутку); ефективності використання виробничих ресурсів і капіталу;

ліквідності та платоспроможності. Цю систему показників визначають за даними публічної звітності, що дає змогу проводити відкриту, об'єктивну рейтингову оцінку. Для розрахунку підсумкового показника рейтингової оцінки проводять порівняння значень усіх показників з умовним еталонним суб'єктом господарювання. Еталоном порівняння береться реальний суб'єкт господарювання, який має найкращі конкурентні показники. Якщо обирають лише конкретний об'єкт діяльності, то еталонне підприємство формують із сукупності однотипних. Ця методика не складна та не потребує багато зусиль для отримання кінцевого результату, але її можна використовувати тільки в разі додатних значень показників. Якщо в будь-якому періоді підприємство матиме від'ємні значення показників (наприклад, отримає збитки), то використання такої методики буде нераціональне, тому що інтегральна оцінка не дасть достовірного результату. Отже, дана методика потребує вдосконалення.

Дослідники Н. А. Хрущ та М. В. Желіховська запропонували методичний підхід, який дозволяє отримати об'єктивну оцінку результатів діяльності підприємств і сприяє раціональному вибору стратегічних альтернатив їх розвитку, оскільки при побудові інтегрального показника з використанням методу відстаней застосовано нове визначення полюсів, що враховує напрям та особливості дії окремих фінансових показників на кінцеві результати діяльності підприємств [6, 305]. Це дає значну перевагу перед іншими методиками. Ще одна перевага полягає у врахуванні недоліків інших методик, на основі яких вона будувалась. Але алгоритм рейтингової оцінки складний, особливо за визначенням полюсів при різних напрямках змін показника, цей недолік спричинив недосконалість методу. Хоча ця методика, як і інші, має право на життя.

Інший підхід до інтегральної оцінки розробив Н. М. Руцишин. Інтегральна оцінка доповнює і розширює можливості традиційного аналізу, базується на використанні вже існуючих методів оцінки та системи показників. Вона дає змогу порівнювати показники з різною розмірністю та ознаками [5, 176]. Дана методика рейтингової оцінки досить громіздка і потребує великих математичних підрахунків, що робить її незрозумілою для звичайного суб'єкта економічних відносин. Отже, можна зробити висновок, що цей методологічний підхід актуальний нині, але він потребує багатьох зусиль для отримання кінцевих результатів і тому не досконалий.

Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства, яку запропонувала О. О. Бассова, ґрунтується на тому, що стандартизація вибраних показників здійснюється шляхом ділення фактичних показників на стандартне значення. Такий метод не складний, що дає підставу для розгляду даного підходу [2]. Дана методика хоча і інтегрує набір різних показників до єдиного чинника, але не дає змоги повністю охарактеризувати стан підприємства і визначити його місце в рейтингу. Також у ній повністю не визначено принципи розрахунку стандартних значень показника, тому не слід вважати дану методику повною, але вона дає поштовх для подальшого розвитку саме такої ідеї рейтингової оцінки фінансового стану підприємств.

Розглянуті вище методики інтегральної оцінки економічного стану суб'єктів господарювання мають як переваги, так і недоліки. Серед недоліків можна виділити такі: деякі методики неможливо використовувати при від'ємних значеннях показників; відсутні принципи визначення вагових коефіцієнтів; при формуванні показників підприємства-еталону обираються або максимальні, або мінімальні, або середні значення за кожним показником серед їх величин на досліджуваних підприємствах, при цьому не враховується напрям та особливості дії окремих показників; деякі методики досить громіздкі і потребують великих математичних підрахунків, що робить їх незрозумілими та недоступними для використання звичайному суб'єктові економічних відносин.

На основі аналізу переваг і недоліків вищенаведених методик розрахунку інтегральних показників фінансового стану підприємств було розроблено вдосконалену методику рейтингової оцінки. На рис. 2 зображено загальний алгоритм вдосконаленої методики розрахунку інтегрального показника рівня економічного стану суб'єкта господарювання.

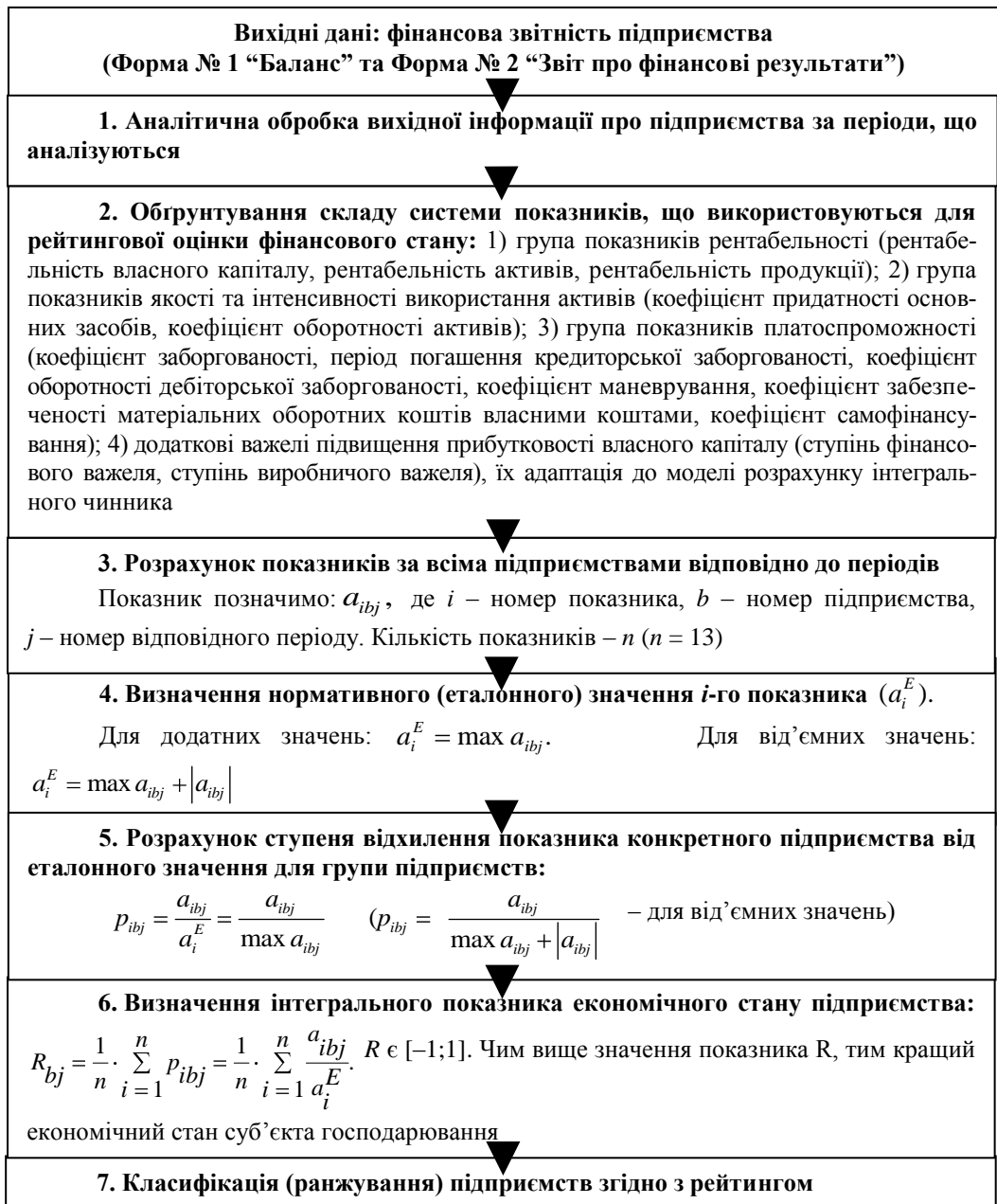

Рис. 2. Алгоритм розрахунку інтегрального показника оцінки економічного стану суб’єкта господарювання (власна розробка)

Рейтингова оцінка враховує всі найважливіші параметри (показники) фінансово-господарської діяльності підприємства. Для рейтингової оцінки запропоновано використання 13 показників, які характеризують окремі якості підприємства:
 – ефективність діяльності (показники рентабельності);

– якість та інтенсивність використання активів (коефіцієнт придатності основних засобів, коефіцієнт оборотності активів);
 – платоспроможність (коефіцієнт заборгованості, період погашення кредиторської заборгованості, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, коефіцієнт маневрування, коефіцієнт забезпеченості матеріальних оборотних коштів власними коштами, коефіцієнт самофінансування);
 – додаткові важелі підвищення прибутковості власного капіталу (ступінь фінансового важеля, ступінь виробничого важеля).

Запропонована система показників базується на даних публічної звітності, що робить оцінку доступною, масовою, дозволяє контролювати зміни у фінансовому стані підприємств усіма учасниками економічного процесу.

Для прикладу вдосконаленого рейтингового оцінювання використано вихідні дані форм фінансової звітності № 1 та № 2 гірничо-збагачувальних підприємств за 6 років (2007–2012). Рейтингову оцінку виконано для таких підприємств: ПАТ “Центральний ГЗК”, ПАТ “Північний ГЗК”, ПАТ “Південний ГЗК”, ПАТ “Полтавський ГЗ”, ПАТ “Марганецький ГЗК”.

Згідно з розрахованими даними формується таблиця інтегральної оцінки підприємств (табл. 1) і графічне зображення динаміки рейтингової оцінки підприємств (рис. 3), після чого здійснюється ранжування підприємств відповідно до рейтингової оцінки (табл. 2).

Таблиця 1

Інтегральна оцінка фінансового стану підприємств

№ з/п	Підприємство	Значення інтегрального показника						\bar{R}_b
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	
1	Центральний ГЗК	0,4422	0,5708	0,3482	0,4554	0,5153	0,3286	2,66
2	Північний ГЗК	0,5138	0,5462	0,4384	0,4897	0,5230	0,4309	2,94
3	Південний ГЗК	0,4297	0,5655	0,2109	0,4653	0,5503	0,4590	2,68
4	Полтавський ГЗК	0,3441	0,3718	0,2915	0,3623	0,4475	0,3977	2,22
5	Марганецький ГЗК	0,3445	0,1624	0,1202	0,1451	0,0945	0,1731	1,04

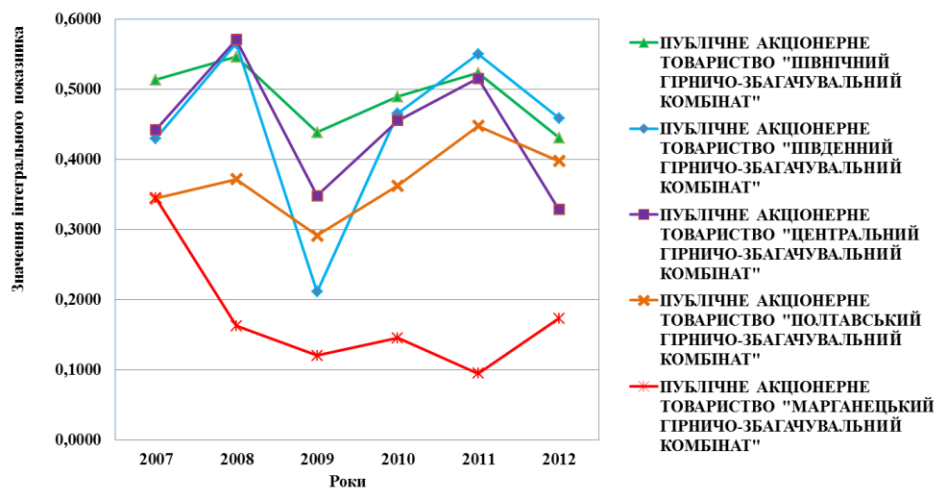

Рис. 3. Динаміка фінансового стану підприємств за показником інтегральної оцінки (2007–2012)

При визначенні рейтингової оцінки ранжування відбувається в порядку зменшення оцінок. Загальний підсумок показав, що найуспішнішим підприємством за останні 6 років є ПАТ “Північний ГЗК”.

Таблиця 2

Рейтинг підприємств згідно з інтегральною (рейтинговою) оцінкою

Підприємство	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Центральний ГЗК	2	1	2	3	3	4
Північний ГЗК	1	3	1	1	2	2
Південний ГЗК	3	2	4	2	1	1
Полтавський ГЗК	5	4	3	4	4	3
Марганецький ГЗК	4	5	5	5	5	5

Для застосування даної методики не потрібно створювати спеціальне програмне забезпечення. Рейтингові оцінки визначались на базі стандартної програми MS Excel.

Висновки. Отже, для прийняття рішення про надання підприємству статусу УЕО важливі результати аналізу різних фінансово-економічних показників блоку “Платоспроможність і фінансовий стан”. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства дає змогу об’єднати багато різних чинників, що відрізняються моделями розрахунку, значеннями, вагомістю, характеристиками, і, таким чином, надає інформацію для ухвалення оптимального та об’єктивного управлінського рішення.

Запропонована методика інтегральної оцінки не містить недоліки інших методик, крім цього має ряд інших переваг, серед яких:

- інтегрує набір різних показників до єдиного чинника, що дає змогу охарактеризувати стан підприємства і визначити його місце в рейтингу;
- економічні показники вибрані за принципом “напряму позитивної зміни показника є його зростання”;
- система показників базується на даних публічної звітності підприємств, що робить оцінку доступною та масовою, її може проводити зовнішній аналітик;
- дає можливість визначення не тільки інтегральної оцінки кожного підприємства з однорідної групи, але й конкретного підприємства в динаміці його економічного стану;
- можна використовувати методику за будь-яких значень показників – як додатних, так і від’ємних;
- достатньо простий алгоритм інтегральної оцінки, що робить методику менш трудомісткою;
- не потрібно створювати нове програмне забезпечення.

Таким чином, виходячи з проведеного дослідження, можна стверджувати, що універсальність та адекватність запропонованої вдосконаленої методики дозволяють покласти її в основу оцінки фінансового стану підприємства, а результати такої оцінки додають впевненості під час присвоєння статусу уповноваженого економічного оператора суб’єктові господарювання.

Література

1. Про надання підприємству статусу уповноваженого економічного оператора [Електронний ресурс] : проект наказу Міністерства фінансів України. – Режим доступу : <http://uazakon.com>

2. Бассова О. О. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства / О. О. Бассова, К. Є. Доксова // Матеріали конференції.

3. Вакульчик О. М. Кількісна оцінка якісних характеристик суб'єкта ЗЕД з метою надання статусу уповноваженого економічного оператора / О. М. Вакульчик, І. Д. Харламова // Вісник Академії митної служби України. Серія: "Економіка". – 2013. – № 1 (49). – С. 12–23.

4. Мних Є. В. Економічний аналіз : підручник / Є. В. Мних – Київ.: Знання, 2011. – 630 с.

5. Руцишин Н. М. Інтегральна оцінка ефективності функціонування торговельних підприємств та методи розрахунку інтегральних показників / Н.М. Руцишин // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2007. – Вип. 17.5. – С. 176–180.

6. Хрущ Н. А. Інтегральна оцінка рівня фінансового потенціалу підприємств у сфері телекомунікацій / Н. А. Хрущ, М. В. Желіховська // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 6. – Т. 2. – С. 304–307.

